

UDHËZUES | prej prindërve për prindër

TË RINJËT

Të rinjët e sodit e pëlqen luksin. Disa nga të rinjët kanë sjellje jo të mira, përbuzin autoritetet, nuk kanë respekt për njerzit e moshuar, dhe llogotit se ku duhet të punoj. Të rinjët sot nuk ngrihen në këmbë kur një i moshuar hynë në dhomë. Ata i kundërshtojnë prindërit e tyre, mburren me shoqëri, mbaron ëmbëlsirën shpejtë në tavolinë. Qëndrojnë këmbë mbi këmbë në bankat shkollore dhe i trazojnë mësuesit e tyre.

Soktari, filozof grek
469 para Krishtit-399 para Krishtit

Kontakti – faqja kryesore

www.elwis.ch

[www.stadtwil.ch /Bildung-Sport/Elternmitwirkung](http://www.stadtwil.ch/Bildung-Sport/Elternmitwirkung) (Bashkpunimi i prindërve)

Botues

Këshilli i lidhjes së prindërve të shkollave të qytetit Wil, 9500 Wil

Botimi: Botimi i parë 2012 në Shqip

Me ndihmën miqësore nga

Gestaltung dhe Satz: Gränicher Immobilien Marketing, 9500 Wil

Shtypshkronja: Meyerhans Druck AG, 9500 Wil

Përkthimi: Vlorë Abdyli dhe Valton Jakupi

Redaktor në Shqip Valton Jakupi

Recenzuese në Shqip-Gjermanisht Albina Jakupi

Për shkaqe të leximit më të mirë dhe më të lehtë në këtë përdoret vetëm forma e gjinisë mashkullore por nënkuptohet edhe gjinia femërore.

PËRMBAJTJA

REDAKSIA	6
Të drejtat dhe përgjegjësit	6
PESË SHTYLLAT E ZHVILLIMIT TË FORMIMIT EDUKATIV	7
SHËNDETI DHE LËVIZJA	8
Nevoja për gjumë	8
Ushqimi	8
Racioni i orës nënt(9) mëngjesi	9
Lëvizja	9
RRUGA PËR NË SHKOLLË DHE SIGURIA	10
Rruga për në shkollë dhe rruga e përjetimeve	10
Helmeta (kapela) e bicikletës dhe ndriqimi i bicikletës	11
RRUGËT KRYESORE	12
NGACIMET DHE SULMET NGA PALA E TRETË	14
MOBBING	24
PARAT E XHEPIT	28
Disa nga rregullat themelore	28
Udhëzime për sasinë e parave të xhepit	28
Meritat shtesë	28
Rritja e sasisë së parave të xhepit për të rinjtë	29
DETYRIMET	30
Askush nuk është i vogël që të jetë i dobishëm	30
Plani i detyrimeve	30
Mirnjohja dhe konsekuencat në rast mospërfilljes	31
KONSIMIMI I MEDIAVE	32
Rekomandimi kohor	32
Televizioni	32
Videot dhe lojrat kompjuterike	33
Interneti	33
Telefoni i dorës	33
Koncepti i kompetencës për media në shkollat e qytetit Wil	34
DALJA, KOHA E LIRË DHE MBRËMJET RINORE	36
KONSUMIMI DHE DROGAT	38
Rreziku i mvashmëris zvogelohet nga	38
Rreziku i mvashmeris zmadhohet nga	38
Ndihmoje dhe forcoje fëmijen tuaj	39
KALIMI NË SHKOLLË TE MESME APO NË PROFESION (ZANATE)	40
Shkollat e mesme	40
Mësimi i profesionit (zanatit)	41
SHKOLLAT TONA	42
ADRESA DHE LINQET E DOBISHME	44

Të dashurë prindër dhe kujdestar të ligjeshëm të fëmijëve

Bota jonë është bërë komplekse. Fëmijët dhe të rinjtë janë gjithënjë e më shumë të ekspozuar informacioneve, mendimeve dhe mundësive të ndryshme. Rregullat dhe normat nuk janë më ashtu të qarta si në vitet e hershme. Fëmijët dhe të rinjtë kanë nevojë për dashuri, mbrojtje, rregulla të qarta dhe ndihmë në mënyrë që të mundë vetë ti zgjedhin problemet e tyre.

Ky udhëzues duhet të ju ndihmoj juve që të vendosni kornizat që janë të nevojshme për një zhvillim optimal të fëmijës apo të rinjve tuaj, ky udhëzues ju jep udhëzime konkrete të shumë temave të diskutuara.

Ky udhëzues është hartuar dhe përshtat nga këshilli i prindërve të shkollës fillore Dachsen nga të dhanurat e literaturës shkencore dhe ElWiS (lidhja e prindërve të shkollave të Wilit) për qytetin Wil.

Të drejtat dhe përgjegjësit (detyrat)

Ne ju lusim të dashur prind që të merni përgjegjësin për fëmijët dhe të rinjtë tuaj, që ti edukoni, që të dinë të sillen me të drejtat dhe përgjegjësite e tyre.

Në nenin 296 të librit civil Zvicëran (ZGB) thuhet, se fëmijët përderisa janë të mitur, që nuk janë ende 18 vjeq, janë në mbykqyrje prindërore. Mbykqyrja prindërore përmban detyrën dhe të drejtën ligjore, për fëmijën e mitur për të marur vendime, që të edukoj, që ta përfaqësoj, ta mbajë gjendjen e tij finansiare, ta administroj dhe të vendos për vendbanimin e tij.

Të drejtat dhe përgjegjësit e prindërve në edukim janë të përmbajtur si me poshtë:

Prindërit udheheqin në të mirë të fëmijës, mirmbajtje të tijë dhe edukim të tijë, dhe të marë vendime në baz të aftësive të tyre. Fëmija duhet të jetë i ndëgjueshëm. Prindërit ia mundësojnë lirinë që ta rregullojnë jetën e tyre në bazë të aftësisë së pjekurisë së fëmijës dhe marinë në shumë raste sa të është e mundur mendimin e fëmijës në konsiderat (Neni, 301 Abs.1 u2 ZGB)

Edukimi duhet ta bëj fëmijen dhe të riun të fort dhe ti jep atij këto aftesi:

- Që të përballoj presionin dhe stresin
- Që ti përballon sfidat e përditshme
- Që të rigjindet prap nga zhgënjimi
- Që të zhvilloj qëllime të qarta dhe reale
- Që ti zgjedh problemet
- Që të ketë marveshje të mirë me njerzit t'jerë
- Që të rrespekton vehten dhe të t'jerët

PESË SHTYLLAT E ZHVILLIMIT TË FORMIMIT EDUKATIV

ASPEKTET E NXITJES SË FORMIMIT

PENGESË TË FORMIMIT ASPEKTET

Ngrohtësia emocionale

- I dashur, miqësore, integruar
- Simpatia
- Atmosfer dashamirsie

Ftohtësia emocionale

- Refuzuar, distancuar, i painteresuar
- Shmangëje e kontaktit trupor
- Përkujdesje e tepërt / pakufizuar

Bashkpunimi

- Mbështetës
- Dhënje përgjegjësie
- Vetëvendos dhe bashkëvendosës
- Nxitje e autonomis

Diciplina

- Drejtues pa liri veprimi
- Ndalea
- Ngushtimi i përgjegjësies dhe lirisë
- Urdhëra, pengesa, marveshje

Provimi i gjithëanshëm

- Stimulimi i pasur nga mjedisi
- Lejimi i përvojave shqisore
- Përgjegje e pyetjeve
- Përkrahje e sjelljes kureshtare

Provimi i njëanshëm

- Stimulimi i varfër nga mjedisi
- Zbutje e kureshtjes
- Pritje të tepruara të rezultateve
- Stërvitje ambicioze

Kujdesi

- Vlersimi, mirënjohje
- Reagim pozitiv
- Respekti
- Vetëvendosje

Mospërfillja

- Zhvlerësimi, përbuzje
- Nevojat e lën pasdore
- Fajtor dhe dënim destruktiv
- Grindje, reagim negativ

Detyrimi

- Konsekuenca
- Struktura
- Rituale dhe rregullat
- Siguria

Arbitrariteti

- Jokonsekuenca
- Kaosi, pakufizimi
- Paqartësit, pa parashikueshmëria
- Mungesa e përgjegjësies

Aq siguri sa është e nevojshme dhe aq liri sa është e mundur. Fëmijët dhe të rinjtë kanë nevojë për rrënjët dhe krahët e tua.

Burime:

Elternbildung CH, www.elternbildung.ch

SHËNDETI DHE LËVIZJA

Gjumi i mjaftueshëm është kushtë paraprak për shëndetin e fëmijëve dhe të rinjëve. Nëse një kohë të gjatë nuk flejnë, kanë disponim të keq, në shkollë janë të pakoncentruar dhe janë të prirur për tu dalluar me sjellje jo të mirë. Studimet kanë treguar se fëmijët dhe të rinjtë me pakë gjumë jo që nuk janë të vëmendshëm, por janë edhe të prirur edhe për të shtuar peshë në krahasim me fëmijët dhe të rinjtë të cilët flejnë mirë. Fëmijet dhe të rinjtë kanë nevojë të ndryshme dhe nevojat për gjumë, ndryshojnë në zhvillim të sipër.

Vlerat mesatare janë të paraqitura si më poshtë:

- Fëmijët parashkollor: afërsisht 11-12 orë
- Fëmijët në shkollën fillore afërsisht 10-11 orë
- Ata të klasës 7 deri në klasën 9: afërsisht 9 orë

Tek fëmijët dhe të rinjtë kërkesat për ushqim zënë vend të veçant. Ata rriten dhe eshtrat janë në zhvillim, janë aktiv, kanë nevojë të mësojnë dhe të hulumtojnë. Në të njëjtën kohë duhet të mësojnë, fëmijët parashkollorë dhe ata në shkollë duhet të ulen në bankat e tyre shkollore të qetë dhe të koncentruar.

Ushqimi i shëndetshëm dhe i ekuilibruar nxitë vitalitetin dhe efikasitetin e fëmijës dhe të riut. Shprehit që miren në këtë moshë janë të shumica të përjetshme:

- Kujdesuni për shujta të rregullta: mëngjesin, shujta e orës nënt (9), drekën, shujta e orës gjashtëmbdhjet (16) dhe darkën.
- Fëmijët dhe të rinjtë pa mëngjes tregojnë dobësim të koncentrimin dhe të lodhjes.
- Fëmijët të cilët nuk dëshirojnë me ngrënë mëngjes, jepini me vehte një pije dhe diçka për të ngrënë në pauzën e tyre në shkollë.
- Fruta dhe perime duhet të jenë pjesë përbërse e shujtjes.
- Fëmijët dhe të rinjtë për të qenë vital, duhet të konsumojnë 0. deri 1.2 litra langje (pa sheqer)
- Shujtat e përbashkta me tjerët janë përjetime speciale dhe nxisin një sjellje të shëndetshme të ushqyerit.
- Kujdesuni që fëmijët të ndajnë kohën e ushqimit me ato të aktiviteteve: mos të ushqehen duke e shikuar televizionin dhe duke qëndëruar në PC (Kompjuter)

Një ushqim i tillë sjellë energjinë e nevojshme dhe pengon në rënjen e kapacitetit të punës tek fëmijët. Në mënyrë që kjo energji të mbahet gjatë është e preferuar që ti menjanoni gjërat e ëmbela dhe pijet që përmbajnë sheqer.

Ushqimi i orës nënt (9) duhet të jetë i shumllojshëm, pijet nuk duhet harruar:

- Frutat sezonale ose perimet si dhe produktet e dridhërit
- Pijet e përshtatshme janë qajrat pa sheqer, qumshti ose uji
- Menjanoni kiflet, sheqerkat (qipsa, kikirika dhe misrin e konzervuar) dhe pijet e ëmbela.

Fëmijët dhe të rinjtë duhet të lëvizin shumë në ajrë të pastër. Përpos rrugës për në shkollë, duhet që të luajnë jashtë dhe të bëjnë sport:

- Lëvizja dhe ushqimi i shëndetshëm parandalojnë trashësinë
- Studimet kanë treguar se lëvizja dhe suksesi në mësim shkojnë dorë për dorë së bashku.
- Të lozurit munden në të gjitha kushtet e motit vetëm i forcon fëmijët.

Burime ose më mirë të themi informata:

Znüni
Ernährung
Schlaf und Ernährung

www.gesundheitsdienste.bs.ch/projekte
www.gesundheitsfoerderung.ch
www.familienhandbuch.de

RRUGA PËR NË SHKOLLË DHE SIGURIA

Rruga për në shkollë dhe rruga e përjetimit

Baza ligjore

Përgjegjësia dhe vendimi për këtë rrugë ju takonë prindërve, rruga për në shkollë do të duhej nga aspekti pedagogjik të kryhet në këmbë për fëmijët deri në shkollë të mesme. Nuk është e dëshirueshme një shërbim i ndryshëm si me vetur, sepse për fëmijët rruga për në shkollë është me rëndësi për të zbulu mjedisin, që të zhvillohen në aspektin social dhe të formojn vetbesimin e tyre.

Sipas ligjit fëmijët guxojnë të vozisin bicikletën në rrugë, nëse mund ti prekin pedalet me këmbë ulur në biciklet. Nga pikpamja e sigurimit të qarkullimit fëmijët e klasës së parë dhe të dytë për nga zhvillimi nuk janë ende në gjendje të shiqojnë mbrapa, të shtrijnë krahun dhe të pozicionohen. Prandaj i ndihmoni fëmijët e vegjël që të udhëtojnë me biciklet në shkollë. Sjellja e fëmijëve në qarkullimin rrugor është e paparishikueshme diku gjerë në moshën tet (8) vjeqë.

Mjetet lëvizese të tjera të ashtquajtura si Kikboards, Skate dhe Waveboards, Rollschuhe etj, nuk janë të rekomanduara për fëmijë parashkollor dhe atyre të moshës së klasave 1, 2, 3 shkollor, dhe janë shumë të rrezikshme dhe jo rekomanduese.

Tematizoni këto rregulla të sjelljes dhe në fillim shoqrojeni fëmijën për në shkollë:

- Nëse është e mundur duhet që fëmija këtë rrugë ta ec me grupe të vogla fëmijësh.
- Visheni fëmijën ashtu që ti ndihmon mos ti pësoj fatkeqësi (Rroba me ngjyrë te hapur dhe material që të reflektoj dritën, helmet për biciklet etj.)
- Fëmija duhet të telefonoj ose të lajmroj prindërit nëse shkonë tek shokët.
- Edukoni fëmijët tuaj që të jenë të saktë, kohën që ja keni vendos ju, duhej ta mbajë të saktë.
- Mos lejoni fëmijët tuaj për shkaqe sigurie që rrugës për në kopsht fëmijesh në shkollë ta bëj me biciklet, kikboard etj.
- Planifikoni kohë të mjaftueshme në mënyrë që fëmija të mund të shkojë në shkollë i qetë.

Ndriqimi i bicikletës / Helmeta e bicikletës

Kontrollojeni rregullisht gjendjen e bicikletës dhe ndriqimit. Detyroni familjen tuaj, që rregullisht të vendosin helmetën e bicikletës (të jeshë shembullë për të t'jerët). „Kokat e menqura mbrohen gjithëherë,“.

Këshilla për blerjen e helmetes:

- Provojeni helmeten, duhet të qëndëroj mirë në kokë pa shkakto presion dhe nuk duhet të lëviz prej kokës.
- Cepi i përparëm duhet të jetë dy (2) gishtrinjë gjerësi mbi rrënjën e hundës.
- Ndrojeni helmetën nëse është e dëmtuar fort.

Burime ose më mirë të themi informata:

www.verkehrsclub.ch/de/politik-kampagnen/ratgeber/schulweg

www.igvelo.ch/sicher_zur_schule

www.bfu.ch/German/strassenverkehr/kampagnen

RRUGËT KRYESORE TË SHKOLLAVE

Schulwegkonzept Hauptschulwege Beilage 6

Situation 1:10'000
18. Februar 2009 / Ue 09.01-5 / ma

- Kindergärten
- Primarschule
- Oberstufe
- Hauptschulwege
- Kantonsstrassen
- Übergeordnete Gemeindestrassen

TREGOHUNI TË GUXIMSHËM: JO DHUNË NDAJ FËMIJËVE

Fëmijët kanë të drejtën të rriten pa dëmtime fizike dhe psikike

Dhuna ndaj fëmijëve manifestohet në përgjithësi në pesë (5) forma:

- Dhuna fizike
- Dhuna seksuale
- Dhuna psikike
- Lënja pasdore
- Dhuna strukturale

Kompleksiviteti i këtyre temave nuk mund të përshkruhet detalisht në këtë udhëzues, për këtë arsye vetëm në pika të shkurtëra do të spjegohen secila nga këto tema. Fondacioni për mbrojtjen e fëmijëve. Zvicëra ka lëshuar broshura të pasura me tema të veqanta, që janë literaturë plotësuese të cilat ne jua preferojmë prindërve.

Çka është dhuna fizike?

Dhuna fizike është kur një person vuan, nëse integriteti i trupit të tij çënohet nga një apo shumë persona (jo nga fati i keq, rastësi apo fatkeqësie). Të gjithë njerzit kanë të drejtë të mbrojnë integritetin e tyre trupor. Kush nuk e respekton këtë, ai ka kaluar kufijt, dhe provokon personalitetin e një njeriu, të një të rritur apo të një fëmijë.

Në çfarë mjedise (situata) vjen në pah dhuna fizike?

Aty ku krizat personale për shembull, problemet mes partnerëve, në vend të punës, shëndetësore, financiare, shkollore dhe vështirësi tjera ndërlihen mes veti, aty ku mungon ndihma ose është e vogël, aty ku dhuna ka një akceptim të madh etj. Aty është rreziku i madh që kjo dhunë të shfaqet.

Çfarë pasoja mund të ketë dhuna fizike?

Rrahjet dhe sulmet tjera në trup të fëmijës mund të qojn tek dëmtimet trupore. Jo më pak serioze mundet me qenë dhuna psikike që shkaktohet nga dhuna fizike. Ndëshkimi fizik ndikon së pari në raportin fëmijë –prind dhe në zhvillimin e personalitetit të këtij fëmije: Besimi tek prindërit do të lëkundet, vetësiguria dhe vetebesimi i fëmijes vuan. Rrahjet i dobësojnë fëmijët. Fëmijët nuk mësojnë përmes rrahjeve se çfarë sjellje kërkohet. Përkundrazi nuk mësojnë ndonjë metodë tjetër si ti përballojnë konfliktet: Përmes rrahjeve nuk mund të ndrohet sjellja për të mirën e fëmijes.

Po të ishin të dobishme ndëshkimet trupore dhe tjerat, nuk do të duhej të përsëriteshin kaq shpesh.

Fëmijët kanë nevojë për dashuri

Dashuria është parakusht kryesor për një zhvillim të shëndosh. Ushqimi më i mirë dhe mjedisi i sigurt nuk mjaftojnë. Fëmijët të cilët nuk përjetojnë dashuri, ndihen të vetmuar dhe shkatërrohen emocionalisht. Dmth, dashuri, përkujdesje, butësi, besim, siguri dhe akceptuese.

Dashuria mundëson gjithashtu, të flasësh për ndjenjat për ato “ ndjenja të mira” si dhe ato të „këqijat”. Fëmijët mësojnë se edhe prinderit mund të hidhrohen, dhe mësojnë se pse kjo është këshu. Mësojnë të kuptojnë lidhjen në mes situatave dhe ndjenjave.

Fëmijet kanë nevojë për respekt

Fëmijët janë personalitet, dhe atë qysh prej lindjes së tyre. Ata posedojnë dinjitet dhe për këtë që janë këtu.

Nëse njeriu është i pasigurt se si të silllet me ta, të ndihmon të biesh në situatën e tij. Kjo nënkupton që nuk duhet pyetur:

“Se si jamë trajtuar si fëmijë? “,por,,si kamë dëshirë të trajtohem?”

Fëmijët kanë nevojë për hapësirë të lirë dhe kufizim përmes rregullave

Fëmijët kanë nevojë për kufizime. Ata nuk duhet mbrojtur vetëm nëse pllaka e shporetit është nxehtë, nga shkallët e rrëpira ose prej rreziqeve në qarkullim trafiku. Por edhe prej kufijve të pafund. Fëmijët që rriten pa kufij (kufizime), nuk dinë çfarë është me rëndësi. Nuk dinë se çka vlen dhe çfarë nuk vlen, në çka duhet të mbështeten. Rregullat dhe kufijt kanë domethënje për fëmijët. Ato i japin fëmijëve: mbështetje, siguri, orientim dhe mbrojtje.

Rregullat dhe kufijt duhet me qenë të qarta, direkte dhe konkrete. Ato janë për fëmijët udhëzues se si të sillen, dhe si duhet te veprojnë.

Kufijtë dhe rregullat duhet të mbahen në mënyrë konsekuente. Kufijtë nuk janë kufijë nëse njëherë mbahen dhe tjetër nuk mbahen. Në të njejtën kohë vlen: Rregullat dhe kufijtë duhet të rriten bashkë me fëmijët. Ato ndrojnë dhe zhvillohen me një fëmijë.

Shembëllyese e besueshme me qenë

Rregullat kanë efekt pak ose hiq, nëse nuk përputhen me sjelljen e prindërve.

Edukimi perfekt nuk egziston

Duhet pranuar që ne bëjm gabime dhe se guxojm të bëjm gabime!. Që prinderit gabojnë, nuk mund ta menjanojmë dhe se këtë nuk duhet mshefur nga fëmijët. Prindërit duhet disa gabime ti pranojnë edhe para fëmijëve të tyre dhe të kërkojnë falje.

Duhet kriju qartësi

Shumë konflikte lindin pasi që nuk shprehemi qartë. Rregullat dhe kufijt, pyetjet dhe formulimet e humbin efektin e tyre pasi që nuk janë formuluar kuart.

Edukimi pa dhunë – disa këshilla

Mirë e ke bërë!

Fëmijët gëzohen kur i lavdërojm dhe i mirnjohim njejtë sikurse ne. Ata duan -sikurse ne -të vërtetohen se çfarë kanë bërë, ata duan mirnjohje. Edhe pse rezultati i mundit të tyre nuk është si duhet për ne, duhet ti ndihmojm fëmijët me lavdërata, që të provojmë më tutje. Nëse i forcojm fëmijët, ata zhvillojnë vetëbesim, ndihen të sigurt, „që janë në rrugë të drejtë“.

Ti shiqojm dhe të ju flasim (apelojmë)

Ne ju flasim fëmijëve përmes syve. Nëse marrim kontakt me shiqim, atëherë do të kemi edhe shkëmbim më të mirë gjuhësor.

Të ndrrohet mjedisi, jo fëmija

Duke ndrruar ambientin, ju kurseni jo vetëm shtresin por edhe kontrollën e përhershme, por edhe shumë konflikte. Ju nuk duhet rregullisht ti paralajmroni fëmijët, me "jo këtë nuk guxon" ta mbani në pengesa.

Përgjegjësi për pasojat, jo ndëshkim

Ndëshkimet munden për një kohë të shkurtër një sjellje të keqe ti japin fund por nuk ju ofron fëmijëve mundësinë për diçka tjetër, sjelljen e dëshiruar. Ndëshkimet përjetohe si poshtrim, ato kufizojnë, janë shprehje e refuzimit dhe shkaktojnë frikë. Si pasojë e kësaj mund të shkaktojnë kundërdhunë, ndjenja hakmarrjeje dhe fantazi hakmarrjeje. Ato pengojnë sqarimin, diskutimin e problemit dhe nxisin strategjinë e shmangies në vend të njohjes, sqarimit të grindjes/konfliktet me i zgjedh konstruktivisht. Konfliktet janë pjesë e ekzistencës njerzore. Konfliktet janë për shumicën të pakëndshme. Ato shkaktojnë shtrese, na shkatrojnë nervat. Për zgjidhje të konflikteve egzistojnë disa rregulla themelore:

- Shiqoni fëmijën direkt në sy dhe flisni drejtpërdrejt me të. Folni në formën –Unë. Mos përgjithsoni, por thuani atë çfarë ju mendoni.
- Lejoni fëmijën tuaj të flas, mos i ndërhyri në fjalë dhe kujdeseni për nevojat dhe interesat e tij.
- Shmanguni fajësimeve
- Qëndroni në temë
- Kërkoni një zgjedhje, me të cilën fëmija juaj mund të dakordohet (pajtohet)
- Vendosni së bashku me fëmijën tuaj për një variantë të zgjedhjes dhe vendosni pastaj marrveshje të qarta.

Humori: mjet magjik

Bëhuni kreativ dhe plotë fantazi. Edukimi është një detyrë përgjegjësie. Por nuk do të thotë që të jetë çdo herë serioz. Qeshni për gabime dhe dështime, për vetëveten dhe bashkë me fëmijën.

Nëse e humbni durimin: Ndaluni dhe mendoni para se të veproni

Fëmijët kanë të drejtën, që të mos ju cenohet integriteti prej abuzimeve (shfrytëzimit) sexuelle

Si abuzim seksual ndaj fëmijëve cilsohet çdo veprim i një personi të rritur me një fëmijë apo në një fëmijë (ose tek nje i ri), që shërben në ngacmimin ose kënaqesinë sexuelle të një personi të rritur. Për një vajzë apo djalë kjo është çdo herë si fizikisht ashtu edhe psikikisht e vështirë pasi që një person i rritur është në pozitë epërsie. Pikërisht këtë pozitë epërsie (pushtet) dhe mvarshmërinë e fëmijës e shfrytëzon fajtori (personi i rritur) ose fajtorja për ti përmbush nevojat e saj. Shpesh herë nevojat për pushtet dhe dominim janë nevoja të cilat përmbushen përmes mjeteve të sexualitetit.

Një vajzë apo djalë apo një i ri nuk është në gjendje, informohet, mbi një veprim seksual dhe i lirë të dakordohet. Një fëmijë nuk dinë për pasojat.

Ku qëndron kufiri?

Ky kufizim mund të nxirret në mënyrë të qartë, dhe sqarohet përmes qëllimeve të fajtorit ose fajtores. Abuzimi seksual nuk krijohet përmes kontaktit trupor me një fëmijë, por në të shumtën fajtorët planifikojn procedurën, ata kërkojnë dhe sajojnë raste për këtë. Abuzimi seksual fillon aty ku të rriturit me vetëdije në trupin e fëmijëve ngacmohen ose lejojnë të kënaqen.

Egziston një kufi i qart dhe ky tejkalohet, aty ku fëmija të këtë prekje, përqaftim apo një kontakt tjetër trupor nuk e dëshiron, këto sinjale qofshin verbale apo joverbale, duhet që të respektohen nëse doni që të mbronni fëmijët tuaj nga abuzimi seksual.

Në cilat mjedise ushtrohet abuzimi seksual?

Abuzimi seksual ndodh çdo vendë të botës, pamvarësisht nga origjina kombëtare, arsimimi, shtresa sociale apo religjionit të cilët i takon një familje. Shiquar nga më herët nga bindja dhe pikëpamja armiqësore femrore që fëmijët u duhet të ju nënshtrohen burrave, abuzimi seksual ndodh për shkak se burrat duhet të dominonin në sex dhe për këtë arsye kanë edhe të drejtën për një nevojë të pakufizuar të kënaqesisë sexuelle.

Shumë kohë më parë është e ditur që vetëm një pjesë e vogël e fajtorëve dhe fajtoresve është i huajpanjohurë për fëmijët. Në të shumtën këta fajtorë janë nga mjedisi social i afërt me fëmijët apo nga rrethi familjar i fëmijës së abuzuar.

Çfarë pasoja mund të ketë abuzimi seksual?

Në krahasim prej dhunës fizike që është më së shumti manifestim i mbingarkesës momentale dhe mungesës së kontrollimit të agresioneve të personit të rritur apo mos kontrollimit të shpërthimit të hidhërimit, dhuna sexuelle nuk ushtrohet e pa planifikuar apo spontan. Të rriturit që ushtrojnë dhunë sexuelle, kanë strategji të qartë, se si ti afrohen fëmijës, se si ta fitojnë besimin e tyre dhe si ta nënshtrojnë. Për këtë abuzimi seksual i një fëmijë domthenë për të shkatërrim masiv i besimit (tradhëti) dhe një lëndim i thellë i integritetit fizik dhe psikik.

Çfarë duhet bërë që një fëmijë të mbrohet nga abuzimi seksual?

Ende këshillohen fëmijët që të mos pranojnë sheqerka nga njerëz të huaj, të mos hypin në vetur të një njeriu i huaj ose të mos shkojnë vetë në mal. Shpesh herë këto këshilla janë difuze dhe nxisin fantazin e fëmijëve. Ato shkaktojnë më shumë frikë se sa i informojnë dhe i paralajmërojnë ata. Këto paralajmërime e kufizojnë të menduarit e lëvizjes së tyre, i bëjnë të pasigurt dhe shkaktojnë një siguri të rrejshme, përdërisa heshtin, që shumica e këtyre fajtorëve dhe fajtoreshave nuk janë të huaj për fëmijët-ato nuk përcaktojnë se çfarë mund të ndodhë në të vërtetë.

Sqaroni fëmijën

Një hap i rëndësishëm për të penguar abuzimin seksual është që, vajzat dhe djemt të sqarohen mbi trupin e tyre, mbi seksualitetin njerëzor dhe të gjitha aspektet që kanë lidhje me të. Një fëmijë që nuk ka njohuri për seksualitet dhe pjesët e trupit dhe prekjet nuk i emron, nuk do të mund të flet edhe për abuzim seksual.

Informojeni fëmijën

Është shumë me rëndësi të informohen vajzat dhe djemt mbi abuzimin seksual. Kjo duhet bërë sipas moshës dhe zhvillimit të fëmijës. Fëmijët duhet forcuar në pozitën që janë, duhet spjeguar të drejtat e tyre dhe për mundësitë e veprimtimit dhe ofertat ndihmëse. Fëmijët që janë të informuar mirë, që janë pamvarur dhe kanë vetëbesim janë më pak të rrezikuar.

Në vijim do të gjeni 7 pika të formuluar si porosi të drejtpërdrejta për fëmijët dhe të rinjët:

1. Trupi yt të takon ty!

Ti je i rëndësishëm, dhe trupi yt është unikat dhe i qmuar. Mund të jesh krenar me të. Mbi trupin tënd vendos vetëm ti vetë, dhe ti ke të drejt të vendosësh, si ,kur ,ku dhe prej kujt dëshiron të prekesh.

2. Egzistojn prekje të këndshme dhe të pakëndshme!

Ka prekje prej të cilave ndihesh mirë. Këto prekje janë të rëndësishme për të gjithë njerzit. Por ka edhe të tjerë të cilat janë të quditshme, që shkaktojnë frikë dhe dhimbje. Këto prekje guxon ti refuzosh. Ka njerz që, dëshirojnë që të preken prej teje, që ti nuk dëshiron, P.sh në organet gjinetale. Askush nuk e ka të drejt që të bind apo që të detyron që ti ta prekësh nëse nuk dëshiron, edhe nëse i njeh këta njerzë apo edhe i don.

3. Ti ke të drejt të thuash „JO“!

Ti ke të drejt të thuash „jo,„. Nëse ty të prekin, fëmijët, të rinjët apo të rriturit pa dëshirën tënde apo kërkojn prej teje gjëra që ti nuk dëshiron, atëher mund të thuash jo dhe të mbrohesh.

4. Ndjenjat e tua janë me rëndesi!

Ti mundesh të ju besosh ndjenjave tua. Ka ndjenja të këndshme, që ti ndihesh mirë. Por ka edhe që janë të pakëndshme. Ti ke të drejt, që këto ndjenja të quditshme dhe të pakëndshme, ti kesh dhe ti besosh atyre. Ato të tregojnë ty se diçka nuk është në rregull dhe nuk të bëjnë mirë. Ti guxon ti shprehesh ndjenjat tua dhe të flasësh me ne për ato, edhe nëse ato janë ndjenja të vështira dhe ti mendon, që ato ndjenja nuk i përkasin një vajze apo një djali.

5. Besimi është i mië-por edhe dyshimi i shëndosh gjithashtu!

Shumë njerzë sillen në mënyrë shumë të shkathët nëse duan ti keqëpërdorin vajzat dhe djemt. Ata përpiqen ti fshehin synimet e tyre të vërteta. Tri pyetjet në vijim duhet të përgjigjesh me po, para se të dalësh ose para se të takohesh me një person:

1. Kam një ndjenjë të mirë?
2. E dinë prindërit e mi, apo personat e besueshëm ku jamë unë?
3. A mund të gjej ndihmë nëse më nevojitet?

6. Egzistojnë sekrete të mira dhe të këqija!

Ka sekrete të mira të cilat na gëzojnë dhe janë interesante. Por ka edhe sekrete të cilat të ngjallin frikë dhe të japin një ndjenjë të keqe. Këto sekrete, të cilat të japin një ndjenjë të keqe, duhet patjetër që të tregohen tutje, edhe nëse ke premtu, që nuk do të tregosh. Kjo nuk ka të bëjë me padi.

7. Ti ke të drejt të kërkosh ndihmë!

Nëse ty të rëndon një sekret i keq apo ti ke përjetu diçka të pakëndshme, të lutem që të më tregosh mua apo një personi tjetër të cilit i beson. Atëher do të mund të ndihmojmë. Të lutem mos pusho së treguari gjërë sa të beson dikush. Na lejo që së bashku të mendojm, se me cilët njerzë mund të flasësh për gjëra të „vështira“.

Fëmijët kanë të drejtë që të rriten pa ju cenu integriteti psikik

Dhuna psikike ende shikohet si mjete i pashmangshëm i edukimit në përditshmëri. Por vrehet më së paku, pasi që nuk shkakton lëndime të jashtme që shihen. Kjo dhunë jo rrallë shikohet si,, normale,, metodë edukative e pa dëmshme. Prindërit, por edhe personat kujdestar të fëmijëve (mësuesit/mësueset apo kujdestarët) përdorin këtë formë dhune psikike aktiv si dhe pasiv pa dashur-pëlqim dhe pa e vërejtur.

Shpeshë herë dhuna psikike është shenja e parë e raporteve të vështira në mes të rriturve, prindërve, personave kujdestar dhe fëmijëve të tyre.

Çka është dhuna psikike?

Numrimet nuk janë përfundimtare, vetëm shembuj:

Dhuna psikike është

- nëse fëmijët tremben, kufizohen dhe izoloohen.
- nëse fëmijët nuk përfillen dhe zhvlersohen
- nëse fëmijët me presion dhe përkulje edukohen
- nëse fëmijët duhet të bëjnë atë që do të kishin bërë me dëshirë prindërit e tyre, nëse fëmijët ngarkohen me jetën e prindërve.
- nëse fëmijët keqpërdoren si top loje në interes të njërit prind p.sh në rast ndarjeje, nëse mirëqenia e fëmijes keqpërdoret për të nxit apo këmbngul në interesat personale.
- nëse fëmijët duhet të ju ekspozohen konflikteve të besnikërisë në mes të prindërve.
- nëse fëmijët ju ekspozohen konflikteve me dhunë të prindërve të tyre.

Dhuna psikike më tutje është:

- jo vetëm kur ata lihen pas dore por mund të jetë edhe teprim i dashurisë ngulfatëse (të tepruar)
- gjithmonë aty, ku frika përdoret si mjet edukimi.
- shumë vështirë të kuptohet, që vetëm individualisht mund të përjetohet dhe veprimi nga jashtë shpeshë nuk njihet ose nuk mund të vlersohet.
- një temë e „pakëndshme,, që ky fenomen është vështirë të kuptohet, që nuk mund të definohet, që kërkon analizë shkencore dhe kërkon të diskutohet seriozisht me tema tjera që ne nuk i shiqojm me dëshirë.

Çdo herë e më aktuale bëhen sulmet, apo ngacmimet në internet. Rreziqet gjatë shfletimit dhe Chatit si dhe "Mobbing" (Cyber-Mobbing), "konsumi i mediave".

Situata ligjore

Mbrojta e fëmijëve është e rregulluar në librin ligjor (ZGB). Prej 1 janar 2013 janë bërë përmirësime të këtij ligji. Sipas nenit .307 ZGB autoritetet vendosin masat të përshtatëshme për mbrojtje të fëmijës, nëse mirqenja e fëmijës është rrezikuar dhe nëse prindërit nuk janë në gjendje të bëjnë këtë. Autoritetet për mbrojtje të fëmijës ua merë të drejtën për fëmijë prindërve, nëse masat për mbrojtje të fëmijës janë të pasuksesëshme, ose që në fillim duken të pamjaftueshme, si p.sh. mos përvoja, sëmundja, vuajtje etj. E prindërve nëse këtë nuk janë në gjendje të kujdesen seriozisht për fëmijën ose nëse përgjegjësit e tyre ndaj fëmijëve të tyre janë cenu keq (neni 311 Abs 1 ZGB). Nëse i meret e drejta mbi fëmijën të dy prindërve të fëmijëve ju caktohet një kujdestar (Neni. 311 Abs. 2 ZGB).

Në kantonin St.Gallen janë themelur nënt autoritete interdisciplinore regjionale mbrojtëse të afta për fëmijë dhe të rritur (KESB). Për qytetin Wil është përgjegjës KESB Wil-Uzwil. Reiffeisenplatz 2, 9244 Niederuzwil, Tel.058 228 68 20.

Nëse sulmohen fëmijët mund të ndërmiren masa penale ndëshkuese si p.sh. lëndimet e lehta apo të rënda trupore (Neni .122 dhe 123 StGB) .Rrahjet (Neni 126 St GB), Rrezikim jetës dhe shëndeti (Neni .136 St GB), dhënja e lëndëve që rrezikojn shëndetin fëmijëve (alkoholi) (Neni .136 StGB) apo veprimet seksuale me fëmijët (Neni .187 StGB). Në të shumtën e rasteve bëhet fjalë për delikte zyrtare, që dmth, autoritetet hulumtuese duhet të përcjellin rastin, përdërisa për këto veprimi kanë marë njohuri. Pjesërisht këto përcjellen nëse bëhet kërkesa; Kërkesa (lutja) ka afat 3 muaj (neni .31 StGb).

Nëse dikush donë të paraqes një veprim ndëshkues, mundet ta bëjë këtë tek Policia (policia kantonale, Lerchenfeldstrasse 12, 9500 Wil SG, Entihulumtues Gossau, Sonnenstrasse 4a, 9200 Gossau, Tel. 058 229 94 94).

Burimet informative tjera:

www.kinderschutz.ch

www.kjn.ch

www.kapo.sg.ch

www.bsv.admin.ch/themen/kinder_jugend_alter/index.html?lang=de

MOBBING

Definicioni

Mobbing nuk është situatë por gjendje e rritjes së gabimeve dhe armiqësisë ndaj një personi që bëhet për një kohështrirje (muaj deri vite). Mobbing është një formë specifike e përjashtimit shoqëror.

Mobbingu shkollor është veprim i llojit negativ, i cili bëhet prej një personi apo shumë personave ndaj një nxënësi, apo kundër një mësuesi, drejtor i shkollës apo prinderve-ose në të kundërtën. “Mobbing” ka marr- -dhëne, por shprehja përdoret shpesh gabimisht. Me këtë egzistojnë rreziku, që mobbingu i vërtet me konsekuencat e veta të vështira nuk mirret mjaft seriozisht.

Gjatë një grindje mes nxënësve, që zgjat disa javë, nuk mundet të flitet për mobbing, sikurse nëse një fëmijë ka vështirësi të gjej shoqëri, por që lihet në qetësi prej kolegeve.

Disa lloje të mobbingut zbulohen kështu:

- Mobbingu përmes **dhunës fizike** si, rrahjet, dëmtimet materiale, ngacmimet seksuale etj.
- **Mobbingu verbal**: Nxënësit për shkak të sjelljes së tyre, pamjes së tyre modës (nëse nuk e përcjellin), rezultateve në shkollë etj. më shumë fjalë tallëse sulmohen.
- **Mobbingu i heshtur**: përbuzje e pashprehur me fjalë, i lënë anash, në klas është mjaft normale.

Karakteristikat e mobbingut:

- Mobbingu mund të ndodh prej një personi apo prej një grupi
- Mobbingu shquhet përmes një procedure sistematike, strategjike.
- Mobbingu bëhet për një kohë të gjatë.
- Mobbingu mund të ndodh direkt por edhe indirekt (përmes agresionit të hapur ose përmes intrigave mbas shpine, fizike dhe psikike).
- Viktimat e mobbingut ndihen të nënshtruar dhe shiqojnë fajin tek vetëvetja.
- Viktimat e mobbingut ndihen të diskriminuar dhe të izoluar nga shoqëria.

Secili në përditshmërinë shkollore mund të jetë“viktima” apo edhe“vepruesi”
Gjinia, inteligjenca apo shtresa shoqërore nuk luajnë ndonjë rol vendimtar.

Mobbingu ka pasoja për të atakuarit, dhe duhen të mirren seriozisht.

Cyber-Mobbing

Shpesh herë nxënësit përdorin mjete moderne të komunikacionit si internetin dhe telefonat e dorës, që ti bezdisin, ti fyejn, kërcnojnë ose ti përqeshin fëmijët dhe të rinjët. Kjo formë e mobbingut quhet Cyber-Mobbing apo Cyber –Bullying .Gjërësia e sulmeve përmes mediave elektronike është e madhe:

- Viktima me thirrje anonime, E-Maila dhe lajme chati bezdisje, kërcnime apo shantazh.
- Foto të bëra fshehurazi dhe me telefon dore inqizime të bëra filmike nga situatat të pakëndshme që publikohen.
- Montazh e fotove
- Të ashtëquajturat shantazh-urrejtjeje publikime dhe të tjerët me i nxit, që viktimën me komentime që të bëjnë të sëmuret apo me hedhje fjalësh seksuale që bezdisin.
- Viktimën në një profil të gabuar me paraqit.

Cyber–Mobbingu për shkaqe të ndryshme, është forma veqanarisht shumë e vështirë që të sëmuret dhe që të bezdis nga sulmet:

- Përlulja dhe detyrimet e dhunëshme, gjejn publik shumë më të madh se sa sulmet direkte.
- Veprimet –Mobbing në internet nuk mund të hiqen kurr përfundimisht. Kështu egziston rreziku, që edhe pas shumë viteve të dalin këto tekste apo këto foto.
- Tek Cyber-Bullying nuk ka praktikisht hapsirë të mbrojtur. Sulmet janë të mundshme çdo orë, edhe në shtëpi.

Cyber-Mobbingu është i lidhur me veprime ndëshkuese dhe duhet paraqitur. Shpeshë mund të identifikohet vepruesi dhe të muret në përgjegjësi.

Shenjat paralajmruese

Në shkollë: fëmija/i riu

- në klasë nuk ka shokë dhe në të shumtën e rasteve është vetëm.
- kërkon afërsin e mësuesit/es.
- mban një ofiq poshtëruës.
- shpesh komandohet.
- është objekt i shakave (vicave).
- provokohet dhe në konflikte, grindje involvohet.
- ka lëndime si gërvishje dhe shëmbje
- ka vështirësi para klasës që të shprehet.
- duket i pasigurt, i frikshëm dhe i pikëlluar
- në mësimet keqësohet.
- shkon në shkollë jo i rregulltë.
- është shpesh i sëmuar, posaqërisht në ditë të caktuara të javës, p.sh. nëse është ora e eduates fizike.
- mungon në shkollë.

Në shtëpi: Fëmija/i riu

- Ska shok.
- nuk takohet me shokë të klasës apo të moshës së njejt, nuk sjell asnjë në shtëpi dhe nuk e viziton asnjë.
- nuk ka dëshirë të shkon në shkollë.
- para se të shkoj në shkollë ankohet prej dhimbjeve të barkut, mosapetit, vjellje, dhimbje koke ose fillon të belbëzoj.
- flen keq dhe sheh ëndërra të këqija.
- fillon plotësisht të urinoj në shtrat.
- duket i pikëlluar, i friksuar dhe deprimuar.
- është i prekshëm dhe tregon disponim të ndryshueshëm në raport me prindërit dhe veqanarisht me vëllezërit dhe motrat.
- nuk dëshiron të shkoj vetëm në shkollë por që të dërgohet.
- zgjedh një rrugë shkolle jo të “logjikshme”
- ka lëndime për të cilat nuk ka sqarime bindëse.
- kërkon të holla plotësuese ose vjedh për të bler gjëra çfarë don ai /humb para.
- mendon sqarime të pabesueshme për këto sjellje të mësipërme.
- nuk tregon asgjë më nga shkolla.
- I shmanget pjesëmarrjes të aktiviteteve të veqanta shkollore .
- dëshiron të ndrojoj shkollën.
- bën tentim vetëvrasje

Masat kundër Mobingut

Prindërit nuk janë në njohuri pasi që ata pak bisedojnë për këtë .Kjo vlen parasegjithash aty ku fëmijët dhe të rinjët janë veprues të mobingut. Bashkë moshatarët janë të stërngarkuar, dhe duhet që të shpëtojnë lëkurën e tyre ose më së paku të qendrojnë pasiv. Konfliktet mes fëmijëve janë në të vërtet pjesë e zhvillit të tyre shoqëror. Por që të mos eskaloj, të ngrij apo të mos ndodh diskriminim apo shtypje ka nevojë për kufij dhe rregulla. Për mbajtje e tyre dhe konsekuencen e tyre duhet të një ndërhyrje aktive mësuesve, nxënësve dhe prindërve.

Sigurisht që sjellje konstruktive me konflikte dhe mendime të ndryshme duhet të jetë pjesë e edukimit në shtëpi.

Pyetjes se si vjen gjer te mobingu, është shumë shpesh vështirë ti përgjigjemi. Shumë me rëndësi, se sa të gjejm shkakun është veprimi i menqur, që ta ndalim mobingun.

Burimet dhe informacione:

www.schule.sg.ch/home/volksschule/dienstleistungen/fachstellen/Jugend_und_Gesellschaft
www.vobs.at/hss-carina.at

PARAT E XHEPIT

Ekonomizimi me të holla duhet që të mësohet. Koha e duhur për parat e xhepit është prejë hyrjes në bankatë shkollore. Parat e xhepit në moshën gjerë në klasën e 6. janë të vendosura për nevojat personale (fletore, lodra, ëmbëlsira, chilbi (feste)etj.

Disa rregulla elementare:

- jepni rregullisht para xhepi.
- vendosni sakt, për çfarë duhet të mjaftojn parat e xhepit.
- jepni parat e xhepit sipas gjendjes suaj financiale.
- qëndroni tek kufiri juaj financiar.
- mos kontrolloni, por diskutoni për përdorimin efektiv të parave të xhepit.
- mos jepni shtesë të parave të xhepit ose kredi.
- Mos përdorni parat e xhepit për presion edukativ

Udhëzime për sasinë e parave të xhepit:

1. viti shkollor	1.–	në javë
2. viti shkollor	2.–	në javë
3. viti shkollor	3.–	në javë
4. viti shkollor	4.–	në javë
5. dhe 6. Viti shkollor	25.– gjer 30.–	në muaj
7. dhe 8.viti shkollor	30.– gjer 40.–	në muaj (inkluziv telefoni I dores)
9. dhe 10.viti shkollor	40.– gjer 50.–	në muaj (inkluziv telefoni I dores)
Prej vitit shkollor 11.	50.– gjer 80.–	në muaj (inkluziv telefoni I dores)

Fitimi shtesë

Ndihmojeni fëmijën tuaj, nëse don të fiton më shumë para me detyra plotësuese në shtëpi apo tek fqinjët. Kështu mëson ai që puna shpërblehet dhe mëson se sa gjat duhet të punohet për një shumë parash.

Britja (shtimi) e parave për të rinjët

Fëmijët më të moshuar shpesh kanë dëshirë që vetë të blejnë rrobat e tyre dhe harxhimet e veta vete ti administrojnë. Konfliktet mund të shmangen nëse shuma për harxhime (rroba, floktar, drekë etj.) llogaritet dhe në buxhet ndaras shënohet.

Telefoni i dorës

Nëse fëmija juaj posedon një telefon dore, duhet që në fillim të caktohet se a do të marrin pjesë prindërit në këtë harxhime mujore dhe me çfarë shume.

Informacione tjera për temën telefoni i dorës, do të keni tek “konsumi i mediave”

Informacione të mëtutjeshme:

www.budgetberatung.ch/Taschengeld.87.0.html

www.schweizerfamilie.ch/kinder/viel-sackgeld-40645

www.beobachter.ch

www.beobachter.ch/dossiers/jugend-pubertaet/artikel/familie_teenager-wollen-geld-ausgeben/

www.my-money.ch/index.cfm/s_page/71130

DETYRAT

Është me shumë vlerë pedagogjike që fëmijët dhe të rinjët që të përfshihen në punët e shtëpise sepse aty bëjnë përvoja shumë të rëndësishme:

- marrja e përgjegjësisë gjatë të jetuarit bashk.
- prinderit me i lehtësu, i bëjnë fëmijët dhe të rinjët krenar dhe forcon vetebesimin e tyre.
- ndihmon me i zhvillu disa aftësi p.sh. si të planifikojnë kohën për diçka apo që të ushtrohen disa aktivitete dhe procese.
- duhet që të akceptojn që edhe punët e lodhshme duhet kryer dhe janë të paevitueshme.
- ata vëjnë që edhe prindërit kanë kohë me shumë për ta duke ju ndihmuar atyre.

Askush nuk është i vogël për të qenë i dobishëm

Detyrat duhet të ju përshtaten moshës dhe zhvillim të fëmijës. Fëmijëve të vegjël ju pëlqen shumë që të ndihmojnë. Trevjeçarët tash më munden me ndihmën e prindërve të kryejn detyra të vogla dhe ate periodikisht.

Plani i detyrave

Kryerja dhe ndarja e detyrave që bëhen rregullisht bëhet më mirë se sa ato spontane dhe të ndryshme. Prindërit bisedojnë me fëmijët së bashku ndarjen e detyrave në rrethin familjar dhe lejojnë fëmijët që të zgjedhin se çfarë detyrash do të marrin përsipër. Një planë bashkohorë javor mundëson që fëmijët të trajtohen njëjt dhe secili prej tyre të kryen edhe detyrat e pakëndshme.

Shembuj të detyrave dhe aktiviteteve të mundshme

Në shtëpi:

- makinën e eneve mbushjen /zbrazjen
- enët me i la me dorë dhe me i tha
- dhomën dhe lodrat me l rregullu
- me shtru tavolinën dhe me pastru
- me shtru shtratin
- me pastru dhomën dhe me e hjek pluhurin
- përgadit mengjezin
- këpuat me l pastru

Jashtë:

- barin me kosit
- barnishtat me i hjek
- lulet me l ujit
- karrocën me e pastru
- blerje të vogëla me kry
- kafshët shtëpiake me i ushq
- mbeturinat me l hjek
- gjethet me l mbledh

Mirnjohja dhe konsekuencat gjat refuzimit

Detyrat e caktuara nuk duhet ta ngarkojn fëmijën, sepse pastaj do të mungoj suksesi l përjetimit. Fëmijët l testojnë prindërit kur refuzojnë. Këtu konsekuent me qenë dmth. Parat e xhepit mos me jua zvoglu por me ndërmar sa më shpejt masa që ka të bëj me detyrat. Parakusht për një konsekuencë efektive është, që të jetë e mundshme me u mbajt.Parasegjithash do te duhej qe konsekuencat e mundshme të përcaktohen më përpara.

Një mirënjohje e punëve të kryera në punët e shtëpise do të ishte herë pas here një vizitë bashk me të ne kinema përndryshe do të duhej që fëmijët ti lavdërojm për ate që kanë bërë.

Burimet dhe informacione:

www.beobachter.ch/familie/artikel/erziehung_kinder-spielerisch-an-ihre-aemtl-gewoehnen
www.haushaltstipps.net/wie-koennen-eltern-ihre-kinder-zu-mehr-hausarbeit-motivieren

KONSUMI I MEDIAVE

Përveq mediave tradicionale si librat dhe televizori po bëhen edhe mediat e reja digitale si videolojrat dhe lojrat kompjuterike, internet ,telefoni i dorës etj .gjithnjë e më të rëndësishem për fëmijët dhe të rinjët. Përdoreni së bashku mediat e reja; konsumi i mediave me vetëdije krijon kompetenc të mediave –tek ju dhe tek fëmija juaj. Mësoni prej njëri tjetrit, kjo ju jep juve dhe fëmijës suaj siguri.

Përdorimi I mediave sjell edhe rreziqe: Përdorimi i tepërt qon jo vetëm tek mungesa e lëvizjes, por përfshin edhe një potencial të madh mvarshmërie. Është vërtetuar që konsumi i tepërt i lojrave kompjuterike me përmbajtje dhune mund të ketë ndikim negativ në zhvillimin e personalitetit.

Posaqërisht për mediat digitale vlen kjo: vendosni marrveshje të qartë. Limitoni kohën e përdorimit të mediave dhe vendosni ku duhet të përdoren mediat e ndryshme. Kjo është e pakëndshme por e dobishme. Bëhu shembull dhe tregoji fëmijës aktivitete alternative për kohë të lirë!

Rekomandimi kohor

Në ditë për të gjitha mediat (Tv, video –dhe lojra kompjuterike si dhe internet) së bashku:

Fëmijet gjer 5 vjet	mundësisht aspak
Fëmijët në mes 5 dhe 7 vjeq	maximum 30 minuta seriale për fëmijë në ditë
Fëmijët në mes 7 dhe 11 vjeq	jo më shumë se 2 x 30 minuta në ditë, dhe ate mundësisht jo çdo ditë
Fëmijët në mes 11 dhe 13 vjeqme	më së shumti 60 minuta në ditë jo shumë emisione. Prej orës 20.00 ska me shiqu më televizion
Fëmijët prej moshës 13 vjeq	me së shumti 1.5 orë në ditë.

Televizioni

- Televizori nuk takon në dhomë të fëmijës.
- Vendosni së bashku me fëmijën programin televiziv dhe kërko emisione që janë përkatëse për moshën e fëmijës.
- Fëmijët më të moshuar guxojnë të zgjedhin diçka që, prindërve nuk do të ju pëlqen aq.
- Televizori nuk është kujdestar për fëmijë.

Videot dhe lojrat kompjuterike

- Informoheni për iden e lojrave dhe përmbajtjen, mos lejoni loja me përmbajtje dhunë dhe pornografie.
- Kujdeseni për rekomandim moshë (rekomandim për mbrojtje të fëmijëve në mbështjellesën e filmave dhe te DVD –es), por shiqoni edhe vetë se çfarë përmban aty.

Interneti

- Komjuteri nuk duhet të vendoset në dhomë të fëmijës, por duhet të jetë i shiqueshëm.
- Fëmijët nën moshën 10 vjeq nuk duhet pa prindër të shfletojn në internet.
- Flisni me fëmijën tuaj mbi rreziqet në internet.
- Ndalojani faqet pornografike dhe ato me dhunë.
- Vendosni ev. mundësitë teknike të kontrollimit (listat pozitive, filterin, shpërndarjen e passwordit).
- Udhëzoni për rreziqet gjatë chatit (mos të japin data personale, dhe mos të vendosin foto në rrjet).
- Fëmijët në shkollë fillore duhet vetëm dhomat e moderuara d.m.th. të kontrolluara të chatit (bisedë) ti përdorin.
- Chati (biseda) duhet të bëhet vetëm në dhoma të përgjithshme –Komjuteri dhe Notebooks (bllok shënimesh) nuk guxojn të jenë të dhomë të fëmijeve apo dhomë gjumi.
- Kërkoni prej fëmijës tuaj, herë pas here të ju tregoj konton e tij te Facebookut (çka është publike për të gjithë duhet të jetë edhe për prinderit të tijë).

Udhëzoni fëmijët si në vijim:

- Që tek fotot e datat, të cilat janë vendos në internet, nuk ka kontroll se çfarë bëjnë të tjerët me to.
- **çka është vendos njëherë në rrjet, nuk mundet kurr të fshihet më!**

Telefoni i dorës

- Bisedoni para blerjes përdorimin efektiv dhe shpenzimet (eventuel, kontrollë e shpenzimeve për kartelën prepaid).
- Pasiqë telefonat janë të lidhur me internet, egzistojn rreziqe të njehta si gjatë shfletimit në kompjuter. Bisedoni me fëmijën tuaj mbi funksionet e telefonit dhe mundësit e rrezikut (dhuna dhe videot pornografike, inqizimet e meshefta me funksion kamer, bluetooth etj).
- Fëmijët mund të reagojn njëshëm ndaj rrezatimit të telefonit, një orjentim ofrojn vlerat e SAR.
- Mos ja jepni fëmijës tuaj telefonin e dorës në shkollë.

Koncepti i kompetencës së mediave në shkollat e qytetit të Wilit

Në shkollat e Wilit është fut koncepti për formimin e kompetencave të mediave. Ky koncept njofton në lidhje me çdo shkollë–respektivisht shkallën e moshës, informacionet shkencore bazë përzhvillimin e trurit njerzor. Kështu ky koncept ju ofron prindërve dhe shkollave masat konkrete në bazë të moshës një përdorim efektiv të mediave të reja në shkollë dhe në shtëpi. Metodikisht përpjeket një e ashtuquajtur „efektmultiplikator„ që në disa nivele shkollore paralel punës sociale në shkollë, mësueseve dhe drejtorit të shkollës gjithashtu edhe prindërit të jenë si coach (trajner) të mediave.

Orientohuni rregullisht në aktivitetet inpute dhe informacionet e shkollave të ndryshme të Wilit. Bashkpunoni me shkollat, shfrytazonë diturinë që posedoni dhe ndihmoni që të formohet një koncept praktik i kompetencave për media në vazhdim.

Burimet, informacionet tjera:

Uwe Buermann	www.erziehung-zur-medienkompetenz.de
Mediat e reja në përgjithshme	www.pro-juventute.ch www.heute.de/ZDFheute/inhalt www.stiftung-suchthilfe.ch www.ar.ch/departemente/departement-sicherheit-und-justiz/kantons-polizei/jugendkontaktpolizei www.elternet.ch
Interneti dhe chatti /faqet për fëmijë	www.internet-abc.de www.klick-tipps.net www.swisscom.com/GHQ/content/SAI/Bildungsangebote www.kinderonline.ch www.fragFINN.de
Makina për kërkim	www.blinde-kuh.de www.kindercampus.de www.trampeltier.de
Rreziqet në internet	www.stopp-kinderpornografie.ch (Broschüre „click it“ zum Herunterladen) www.safersurfing.ch www.security4kids.ch
Letra mbushëse për Chatt (bisede) të sigurt	www.jugendschutz.net www.chatten-ohne-risiko.net
Mjete ndihmëse	www.mausexpress.ch , Kinder & Internet
Telefoni i dorës	www.handywerte.de www.forum-elektrosmog.de www.basisinformationen.diagnose-funk.org/aktiv-werden

DALJET, KOHA E LIRË DHE MBRËMJET RINORE

Beobachter zviceran këshillon: daljet gjatë javës të fëmijëve dhe të rinjëve duhet të jenë përjashtime.

Nëse të rinjtë dalin në mbrëmje të pa shoqëruar, duhet të ju përgjigjen këtyre pyetjeve:

- Ku don të shkoj vajza apo djali i juaj?
- Si shkon atje-- dhe si kthehet prap në shtëpi?
- Me kënd takohet ajo /ai?

Gjatë daljes pa kujdesin e prindërve vlen në përgjithësi: Vendosni kohën qartë!

Rekomandohet:

Mosha	8 – 10	10 – 12	12 – 14	15 – 16
Gjatë kohës së shkollës *	19.30	20.30	21.00	22.00
Pushimet dhe vikendet	20.30	21.00	22.00	24.00

Në dimër rekomandohet që për një orë të shtyhet përpara.

*(vetëm në shtëpi te kolegët ose në shoqatë).

Nëse fëmijët apo të rinjët shkojnë në një mbrëmje (rast), duhet përgjigjur në keto pyetje që vijojnë:

- Kush e organizon këtë mbrëmje (emri, adresa, telefoni)?
- Ku (adresa) mbahet kjo mbrëmje?
- Për çfare moshe është parashikuar kjo mbrëmje?
- Cili person i rritur mban përgjegjësinë (emri, dhe si mund të kontaktohet)
- A pihet alkoholi në këtë mbrëmje?
- Sa zgjat kjo mbrëmje (koha e detyrueshme e kthimit)?
- Si është rregullu kthimi në shtëpi?

Nëse fëmijët apo të rinjët organizojnë një mbrëmje, ndihmoni me rregulla të qarta:

- organizoni së bashku thirrjen (vendi, koha, zgjatja, lista e mysafireve, numri i telefonit).
- Merrni përgjegjësinë dhe mbikqyrjen e nevojshme.
- Ndaloni dhënjën e alkoholit/alcopops.
- sqaroni që duhani është i padëshirueshëm dhe drogat janë të ndaluara.
- Kërkoni që fëmija juaj të marrë leje prej fqinjëve (zhurma).
- Mos lejoni mbrëmje të tilla nëse nuk jeni i pranishëm.
- Sqaroni me fëmijën tuaj që në fillim se kush bën pastrimin.
- Mbani mbas mbarimit të mbrëmjes gjendjen e më parshme

SHIJIMI DHE MVARSHMERIA NGA DROGAT

Mvarshmeria ka formë të ndryshme të manifestimit: Kjo mund të lidhje me substancat si p.sh alkoholin, duhanin, medikamentet ose kokainën. Kjo mund të shfaqet edhe pamvarsisht prej substancave të mvarshmerisë, si p.sh mvarshmëria për të lozur.

Me mvarshmëri duhet kuptuar sjelljen e detyrueshme (fikse), me të cilën njeriu i sjell vetes dhe tjerëve dëm.

Tiparet janë: Humbja e kontrollit, toleranca e krijuar ndaj mjeteve të mvarshmërisë, simptomat e tërhejes, detyrimi i përsëritur.

Formimi i mvarshmërisë është një proces. Rol luajn faktorët individuel, social, ekonomik dhe ata kulturor.

Rruga prej perdorimit tek mësimi me to dhe në fund të mvarshmëria nuk është çdo herë e njejt.

Një pikënisje në prevencion të mvarshmërisë mbështetet në hulumtimin e faktoreve, të cilët zvoglojnë rrezikun prej mvarshmërisë dhe prej faktorëve të cilët e shtojn rrezikun e mvarshmërisë.

Rreziku i mvarshmërisë zvoglohet përmes:

- Klimës së ngroht ndihmëse familjare
- Përvojës, që njeriu mund diçka të shkaktoj
- Aftësia, që të komunikoj mirë
- Aftësia që të zgjidh problemet

Rreziku i mvarshmërisë rritet përmes:

- Ngarkesave permanente familjare
- Kur prindërit, shokët, kolegët konsumojnë
- Mungesës së zhvillimit dhe perspektivave të ardhmërisë
- Presionit të grupit

Një raport i besueshëm dhe plotë respekt, një organizim i mirë i kohës së lirë dhe mirkuptimi në bisedë me fëmijën dhe të riun tuaj janë me rëndësi.

Ndihmojeni dhe forcojeni fëmijën tuaj:

- Në forcën e tij – Unë
- Në vetë vlersim
- Në aftësinë e tij për të shijuar
- Për tu shprehur
- Për tu kufizuar
- Që të thotë Jo

Burime ose më mirë të themi informata:

www.kapo.lu.ch/index/prae_sicherheit_intro.html

www.praevention-zu.ch/wissen.html

www.kodex.ch

KALIMI NË SHKOLLA TË MESME APO NË PROFESION

Kalimi prej nivelit të lart në shkollë të mesme dhe profesion paraqet një sfidë për të rinjtë dhe prindërit. Kërkesat rriten.

Shkollat e mesme

Të rinjtë shpesh vendosin, nëse nuk kanë gjet një vendmësimi (për profesion) për një vit në mes ose të shkojnë në shkollë të mesme. Është një vendim mashtrues të mendohet që kjo bëhet automatikisht. Shkollat e mesme janë shpesh institucione private. Këto nuk kanë të bëjnë me ligjet shkollorë. Prandaj edhe nuk detyrohen që ti pranojnë të rinjtë. Të rinjtë duhet edhe këtu të bëjnë lutje për të gjet një vend.

Pas lutjes së suksesshme ftohen kandidatet për testafhtësie. Numri i vendeve është në të shumtën e rasteve i kufizuar. Një përzgjedhje (Bazuar nga rekomandimi i nivelit të lart) bëhet nga ana e shkollës së mbajtur. Shkolla vendos rregullat dhe nëse një nxënës nuk sillet në bazë të këtyre rregullave ose nuk përkon në kërkesat e kësaj shkolle, ka mundësi të përjashtohet nga shkolla.

Për një lutje të suksesshme vlenë e njëjta si për një lutje për një vendmësimi:

- Hartim i pastërt dhe i qartë i lutjes
- Mirësjellja
- Paraqitje korrekt
- Tregim interesimi

Mësimi i profesionit

Për të arritur mësimin për profesionin e dëshiruar, njeriu duhet të perpiqet. Tregu i mësimit për profesion është në shumë profesione (të cilët janë „në modë,“) shumë konkurent. Këtu vendos Mësuesi i profesionit apo udhëqësi i një firme, së cili prej kandidateve i përgjigjet më së miri kërkesave të kësaj firme.

Shumë firma kërkojnë një lutje me shkrim gjatë kohës që kandidati shihet se si punohet në atë firmë. Rekomandohet që gjatë mësimit për profesion (sipas rregullit në vitin e dytë të nivelit të lartë) që të konkurron për të shiqu se si punohet në atë profesion.

Disa vendmësime jipen qysh në fillim të vitit të tretë të nivelit të lartë (klasën e 9). Informoheni në faqen kryesore të firmave përkatëse ose ose pyetni direkt tek firma e dëshiruar.

Për një lutje të suksesëshme vlen:

- Hartim i pastërt dhe i qartë i lutjes
- Mirësjellja
- Paraqitje korekt
- Tregim interesimi

Ndihmoni si prindër të rinjët tuaj gjatë shkrimit të lutjes. Por mos shkruani ju lutjen. Gjithashtu mos telefoni ju me mësuesit e profesioneve. Fëmija juaj është për të vendosur jo ju.

Burime ose më mire të themi informata:

www.gbssg.ch
www.bwzt.ch
www.kanti-sg.ch
www.raonline.ch/pages/rap_school_berufe.html
www.swiss-schools.ch
www.stadtwil.ch
www.isa.ch/news.html

www.berufsberatung.sg.ch
www.bewerbung-tipps.com/forum
www.swisslog.com/de/index/home/crp-hr-training/crp-hr-training-ch/crp-hr-training-ch-schnupperlehre.htm
www.gutefrage.net/frage/bewerbung-fuer-eine-kv-schnupperlehre-bank

SHKOLLAT TONA

1. Alleeschulhaus
2. Kirchplatzschulhaus
3. Tonhalleschulhaus
4. Klosterwegschulhaus
5. Mattschulhaus
6. Primarschule Lindenhof
7. Oberstufe Sonnenhof
8. Oberstufe Lindenhof
9. Schulhaus St. Katharina
10. Rudolf Steiner-Schule

ADRESAT E DOBISHME LINKE TË DOBISHME

Puna sociale e shkollës

Puna sociale është zbatu në të gjitha shkollat dhe në kopshte fëmijësh në qyetetin e Wilit. Puna sociale këshillon dhe ndihmon fëmijët, mësuesit dhe prindërit gjatë problemeve sociale në shkollë.

Personat për: **Alleeschulhaus / Kindergarten Lenzenbühl**

Emri Straub Lisibach Franziska
Adresa Alleeschulhaus, Alleestrasse 3, 9500 Wil
Telefoni 071 929 36 68
E-Mail franziska.straub@swil.ch

Personat për: **Kirchplatzschulhaus / Tonhalleschulhaus / Klosterwegschulhaus
Kindergärten Paradiesli, Städeli, Neugruben, Neualtwil,
Zelghalde I+II, Letten I+II**

Emri Nagel Bernhard
Adresa Tonhalleschulhaus, Tonhallestrasse 31, 9500 Wil
Telefoni 071 929 37 02
E-Mail bernhard.nagel@swil.ch

Personat për: **Mattschulhaus / Kindergärten Matt, Theresienweg I+II**

Emri Kurz Haldner Jolanda
Adresa Mattschulhaus, Glärnischstrasse 26, 9500 Wil
Telefoni 071 929 36 02
E-Mail jolanda.kurz@swil.ch

Personat për: **Primarschulhaus Lindenhof / Kindergärten Waldegg I+II,
Thurau I, Flurhof I+II**

Emri Bischofberger Linda
Adresa Nebengebäude Lindenhof, Lindenhofstrasse 21, 9500 Wil
Telefoni 071 929 35 84
E-Mail linda.bischofberger@swil.ch

Personat për: **Oberstufenschulhaus Lindenhof**

Emri Canori Sylvia
Adresa Nebengebäude Lindenhof, Lindenhofstrasse 21, 9500 Wil
Telefoni 071 929 35 83
E-Mail sylvia.canori@swil.ch

Personat për: **Oberstufenschulhaus Sonnenhof**

Emri Frehner Helen
Adresa Oberstufenschulhaus Sonnenhof, Bronschhoferstrasse 43, 9500 Wil
Telefoni 071 929 37 79
E-Mail helen.frehner@swil.ch

Konsultimi për profesion dhe karrier Wil
Adresa Obere Bahnhofstrasse 20, 9500 Wil
Telefoni 058 229 05 20
Interneti www.berufsberatung.sg.ch

Shërbimi psikiatrik për fëmijë dhe të rinjë
Adresa Regionalstelle Wil
Telefoni Pestalozzistrasse 33, 9501 Wil
Interneti 071 913 30 20
www.kjpd-sg.ch

Konsultimi për mvarshmëri Wil
Adresa Marktgasse 61, 9500 Wil
Telefoni 071 913 52 72
Interneti www.sbrw.ch

Puna për të rinjët Wil
Adresa Obere Mühle, Hofbergstr. 3, 9500 Wil
Telefoni 071 913 53 74
Interneti www.jugendarbeitwil.ch

Stadt Wil
Adresa Departamenti për profesione dhe sport
Telefoni Marktgasse 58, 9500 Wil
071 913 53 83

Stadt Wil
Adresa Qendra sociale
Telefoni Poststrasse 10, 9500 Wil
071 913 53 23

Qendra për mbrojtje të fëmive (shtëpi strehimi)
Adresa Grossackerstrasse 15a, 9000 St. Gallen
Telefoni 071 243 78 30
E-Mail schlupfhuus@kszsg.ch

Numri kujdestar për prindërit në ndihmë „TATKRÄFTIG“
Adresa Falkensteinstrasse 84, Postfach 226, 9006 St. Gallen
Trägerschaft Stiftung Ostschweizer Kinderspital
Telefoni 071 243 78 78 (vetëm për prindër)
E-Mail tatkraeftig@kszg.ch
Interneti www.tatkraeftig.ch

Telefoni **Ndihmë për fëmijë dhe të rinjë** 071 243 77 77 (rezervuar vetëm për fëmijë dhe te rinjë)
Interneti www.kjn.ch

Adresa **Vend konsultimi (ndihmë të viktimizuarve)** Teufenerstrasse 11, 9000 St.Gallen
Telefoni 071 227 11 00
E-Mail beratungsstelle.opferhilfe@opferhilfe-sg.ch
Interneti www.opferhilfe-sg.ch

Adresa **ZEPRA** Profilaksa dhe përkrahja për shëndetin në shkolla Unterstrasse 22, 9001 St.Gallen
Telefoni 071 229 87 60
E-Mail st.gallen@zepra.info
Interneti www.zepra.info/

Interneti **Strukturat ditore në shkollat e Wilit** www.stadtwil.ch/desktopdefault.aspx/tabid-178/

Interneti **Qendra për mbrojtje të fëmijëve St. Gallen** www.kszsg.ch

Interneti **Policia Kantonale St. Gallen** www.kapo.sg.ch

Linke tjera ndihmëse:

www.scheidungskinder.ch Shoqata për fëmijë (në ndarje të prindërve)
www.lotse.zh.ch Drejtimi për të rinjë, familje dhe profesion
www.lehrplan.ch Dokumente për mësimdhënje të shkollave
www.bildungundgesundheit.ch Lidhja për shkollim+shëndet në Zvicër

www.schule.sg.ch/home/volksschule/dienstleistungen/elternbildung.html
Shkollimi prindërorë Kanton St. Gallen, për të gjitha manifestimet aktuale në Kanton

<http://bildungsszene.educa.ch>
Të dhënat mbi sistemin shkollor në Zvicër

www.erziehung-zur-medienkompetenz.de
Wep faqja direkte e Uwe Buermann, këshilltar i jashtëm për media në shkollat e qytetit Wil dhe rrethinë

www.iqesonline.net
Të dhënat mbi projektet të quajtura: „zhvillimi kooperativ shkollor“ në Shkollat e qytetit Wil

Kur një fëmijë...

Kur një fëmijë kritikohet, ai mëson që të dënoj.
Kur një fëmijë është trajtuar me armiqësi, ai mëson të luftoj.
Kur një fëmijë është tallur, ai mëson të jetë i ndrojtur.
Kur një fëmijë është turpëruar, ai mëson të ndihet fajtor.

Kur një fëmijë ndihet i kuptuar dhe toleruar, ai mëson të jetë i durueshëm.
Kur një fëmijë është i inkurajuar, ai mëson ti besoj vetëvetes.
Kur një fëmijë është lavdëruar, ai mëson të vlerësoj vetëveten.
Kur një fëmijë është trajtuar në mënyrë të drejtë, ai mëson të jetë i drejt.
Kur një fëmijë ndihet mirë, ai mëson të sillet mirë ndaj të gjithëve.
Kur një fëmijë jeton i mbrojtur, ai mëson të besoj.
Kur një fëmijë vlersohet, ai mëson të pëlqej veten.

...Kur një fëmijë është i pranuar në shoqëri, ai mëson të gjej dashuri në botë.

Texti nga nje shkollë Tibeti.

